

Шемелюк Г.О.,
Інститут педагогіки м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

Концепцією професійної освіти України передбачено систему заходів щодо науково-методичного забезпечення функціонування навчальних закладів в умовах переходу до ринкової економіки. Важливою умовою реалізації концепції визнано своєчасне використання результатів наукових досліджень і педагогічної діяльності практиків-новаторів [4, С.32].

У технічному коледжі поєднується вищий навчальний та професійно-технічний навчальний заклад. Тому науково-методичне забезпечення навчального процесу в коледжі повинно органічно поєднувати вимоги як до вищої, так і професійно-технічної освіти. Ці вимоги формулюються державними документами. В умовах вищої освіти науково-методичне забезпечення навчального процесу включає державні стандарти освіти, навчальні плани та програми з усіх нормативних і вибіркових дисциплін, підручники і навчальні посібники, інструктивно-методичні матеріали, індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи та методичні матеріали для студентів тощо [5, С.130].

Розглянемо детальніше деякі важливі аспекти науково-методичного забезпечення: особливості навчальних планів, програм та навчально-методичної літератури для технічного коледжу, а також специфіку діяльності методичних працівників в умовах ступеневої освіти. Прийнята ступенева система освіти України забезпечує широкі можливості в задоволенні різноманітних культурно-освітніх потреб особистості і суспільства, підвищення гнучкості загальноосвітньої, загальнокультурної, професійної і наукової підготовки фахівців. У першу чергу в розробці науково-методичного забезпечення виникає проблема побудови навчальних планів та програм.

Розробка інтегрованих наскрізних навчальних планів і програм, їх науково-методичне та організаційне обґрунтування є однією з необхідних вимог ступеневої підготовки фахівців. *“Побудова предметного навчання за інтегрованим типом відповідає завданням особистісно орієнтованого навчання. ... Надзвичайна важливість методичних досліджень проблем інтегрованого підходу до навчання зумовлена ще й тим, що при такому підході змінюється уявлення про навчальне (соціокультурне) середовище”* [2, С.27].

Суто предметна побудова навчальних планів не забезпечує цілісності навчального процесу: особливо це відчувається у системі ступеневої освіти. Тут мова йде не лише про горизонтальну інтеграцію змісту навчальних курсів, але й про вертикальну складову інтеграції, тобто розробку наскрізних інтегрованих навчальних планів і програм, які координують декілька ступенів навчання. Тому у змісті освіти необхідно забезпе-

чити її інтеграцію “шляхом впровадження узагальнюючих курсів, узагальнюючих тем, реалізації міжпредметних зв’язків, об’єднання навчального матеріалу навколо провідних ключових ідей науки, через формування категоріального ладу мислення” [7, С.184].

На наш погляд, формування системи заходів щодо науково-методичного забезпечення навчального процесу технічного коледжу в умовах ступеневої освіти також доцільно проводити на основі інтегративних ідей. Навчальні програми повинні забезпечувати високий науковий рівень з урахуванням досягнень сучасної науки і техніки, виховний потенціал, генералізацію навчального матеріалу на основі фундаментальних положень сучасної науки, групування навчального матеріалу навколо провідних наукових теорій, розвантаження програм від надто ускладненого і другорядного матеріалу, реалізацію міжпредметних зв’язків, реалізацію ідей взаємозв’язку науки, практики і виробництва, формування умінь і навичок учнів з кожного предмета.

На основі інтегрованих наскрізних навчальних планів та програм створюється якісно нова навчальна та методична література, яка повинна мати інструментальний характер і піддаватися проектуванню. Саме проектування перетворює всі численні чинники, з яких складається якість навчальних книг, в керовані. Воно забезпечує послідовне і цілісне втілення досягнень науки, культури і практики у всіх навчальних книгах. Щоб проектування виконало таку свою роль, воно повинне бути вписане у відповідну систему [1, С.229].

Особливості навчального процесу в умовах ступеневої освіти висувають нові вимоги і до підготовки методиста. Ми погоджуємося з думкою академіка С.У.Гончаренка, що *“наукова підготовка вченого-методиста має істотно відрізнятися від підготовки дидакта: методистові необхідні глибокі знання базової науки (а ще краще системи споріднених базових наук), методикку вивчення якої він збирається розробляти. На жаль, останнім часом на цей бік підготовки вченого-методиста почали звертати менше уваги, акцентуючи її на знанні дидактичних і психологічних проблем. Не применшуючи ролі останніх, слід одночасно піднести рівень вимог до знання базової науки і суміжних з нею галузей знання”* [2, С.16]. Важливою вимогою професійної майстерності педагога є й функціональна дидактична підготовка, оскільки методист не може дати учителеві готових рецептів на всі випадки життя. Лише знання педагогом загальних закономірностей, принципів і правил дидактики, змісту й суті уроку як форми організації навчально-виховного процесу може бути гарантією підвищення якості й ефективності навчання і виховання учнів [2, С.20].

Зауважимо, що викладені вище положення в умовах ступеневої освіти не тільки мають першорядне значення, але й доповнюються новими вимогами: методист технічного коледжу повинен не лише керувати методичною роботою коледжу, але й добре орієнтуватися в структурі навчального процесу двох сусідніх ступенів: з одного боку – вищого, а з другого – професійно-технічного навчального закладу.

Технічні коледжі перебудовують навчальний процес в напрямі формування в

майбутнього фахівця практичних навичок і умінь. Для цього в навчальний план вводиться декілька робітничих професій, котрі розширяють можливості випускника в процесі працевлаштування. Це обумовлює впровадження двоступеневого навчання у технічних коледжах, а саме: робітнича професія – молодший спеціаліст. Деякі коледжі мають можливість проводити трьохступеневу підготовку: робітнича професія – молодший спеціаліст – бакалавр.

З метою інтеграції різноманітних аспектів навчального процесу на різних ступенях, технічні коледжі можуть входити у склад навчально-науково-виробничих комплексів. Як їх складова частина технічний коледж є надзвичайно відповідальною ланкою ступеневої підготовки фахівців, оскільки підтримує безпосередні зв'язки як з нижчими, так і вищими ступенями комплексу.

В умовах ступеневої освіти спрямованість науково-методичної роботи технічного коледжу визначається потребами і перспективами розвитку навчального закладу, якому необхідно постійно науково обґрунтовано розробляти зміст, визначати форми і методи навчально-виховної діяльності, готувати і апробувати нове дидактичне забезпечення навчального процесу, прогресивні технології навчання.

На сучасному етапі ефективна методична робота в технічному коледжі базується на основі науково-методичного забезпечення цілісного навчального процесу в контексті переходу на навчання за ступенями, удосконалення програмно-методичної документації та розробка рекомендацій щодо комплектів методичного забезпечення професій тощо. Основні напрями роботи доцільно спрямувати на обґрунтування концепції та побудову моделі системи науково-методичного забезпечення навчального процесу технічного коледжу в умовах ступеневої освіти. Важливими розділами нашої концепції є наукове обґрунтування змін змісту навчальних планів та програм з урахуванням можливостей їх горизонтальної та вертикальної інтеграції, раціональний розподіл і використання навчального часу, впровадження нових форм організації навчання, розробка навчально-методичної літератури, обґрунтування та раціональне використання нових підходів в управлінні методичною роботою технічного коледжу (системного, кібернетичного, діяльнісного тощо) з урахуванням досягнень теорії прийняття дидактичних рішень.

Розробка теоретичних основ управління пов'язана з дослідженням суті та закономірності процесу управління, причому предметом дослідження є управлінські стосунки. Тільки глибоке розуміння об'єктивних та суб'єктивних закономірностей дозволять керівникові з'ясувати механізм управління, виявити причинно-наслідкові зв'язки, які впливають на кінцевий результат функціонування навчального закладу [6, С.132]. Керованість процесом навчання передбачає можливість впливати на хід цього процесу, на його певні критерії. При цьому керування може полягати у поетапній оптимізації, коли на кожному етапі, оптимізується один крок, проте, виходячи з інтересів навчання в цілому. З іншого боку, як було сказано вище, інтегративні тенденції у науково-методичному забезпеченні стосуються в першу чергу розробки змісту на-

вчання Це науково-методичні дослідження і розробки змісту неперервної освіти; визначення переліку базових дисциплін, що викладаються; визначення змісту знань, його структурної складової на окремих ступенях освіти, у відповідних програмах; впровадження інтегрованих навчальних дисциплін [3, С.20].

Таким чином, важливими особливостями науково-методичного забезпечення навчального процесу в технічному коледжі є розробка концепції системи наукового та методичного забезпечення професійної освіти у їх єдності та побудова варіативних моделей для різних ступенів навчання.

Література

1. Бейлінсон В.Г. Арсенал образования. – М.: Книга, 1986. – 288 с.
2. Гончаренко С.У. Методика як наука. – Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
3. Гуржій А.М., Доній В.М. Наукове та методичне забезпечення професійної освіти // Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи: Ч.1. – Київ, 1994. – С.19-22.
4. Дубинчук О.С. Деякі аспекти наукового забезпечення переходу професійної школи на нові навчальні плани // Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи: Ч.1. – Київ, 1994. – С.32-36.
5. Науково-методичне забезпечення навчального процесу (Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах) // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту: Вип.1. – К.: МО України. 1994. – С.111-130.
6. Пікельна В.С. Про необхідність спеціальної підготовки керівників ПТУ // Актуальні проблеми вдосконалення підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. – Львів, 1991. – С.132 – 133.
7. Теоретические основы содержания общего среднего образования / Под ред. В.Б.Краевского, И.Я.Лернера. – М.: Педагогика, 1983. – 352 с.

*Шик М.П.,
Севастопольський
індустріально-педагогічний коледж*

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Період адаптації до навчання в педагогічному коледжі в середньому займає від 5 до 10 місяців. Поряд із цим студенти III курсу відчувають проблеми з фаховою адаптацією, пік якої припадає на час їхнього виходу на педагогічну практику.

Розкриття причин, що викликають проблеми в адаптації, вивчення її сутності на теоретичному і практичному рівнях, дозволило нам розробити зміст діяльності по забезпеченню процесу адаптації студентів педагогічного коледжу. Воно набуло виду

своєрідного модуля (соціально-психологічного тренінгу) “Адаптуючи технології”, що складається з декількох розділів.

При створенні модуля, ми виходили з таких передумов.

По-перше, необхідно врахувати кризові моменти в процесі адаптації студентів педагогічного коледжу.

По-друге, реалізація модуля повинна бути орієнтована на подолання труднощів, які виникають у студентів у ході виховного процесу і процесу фахового становлення, а також при взаємодії з колективом педагогів.

По-третє, реалізація модуля повинна бути спрямована на підвищення самооцінки студентів.

По-четверте, модуль повинний сприяти розвитку комунікативних умінь.

По-п'яте, побудова модуля повинна враховувати чинники успішної адаптації студентів.

Структурно розроблений нами модуль “Адаптуючи технології” містить три блоки: загальнокультурний, психологічний і професійно-технологічний. Ці блоки не тільки доповнюють один одного в змістовому плані, але і логічно взаємозалежні і визначені.

За основу розробки загальнокультурного блока було взято розуміння культури як найвищих досягнень людства в якій-небудь області. Її зміст описується системою складників, які виступають одночасно показниками культури. Все різноманіття цих складників, може бути подано такими інтегральними напрямками: засоби існування (продукти і способи їхнього споживання, одяг і спосіб його носіння, житло і спосіб його експлуатації); середовище проживання (гігієна середовища, зручність і порядок, краса середовища проживання); здібності людини (мати розум, бути духовним, бути творчим); організм людини (гігієна тіла, здоров'я людського організму, промовистість людського тіла); взаємні відношення (традиції поведінки, визнання цінності суспільства, визнання цінності Іншого); зміна свого власного “Я”.

Створення психологічного блока було орієнтовано на такі напрямки:

1. Установлення довірливих відносин, створення ситуації психологічного комфорту.
2. Формування в студента позитивної самооцінки.
3. Формування мотивації досягнень.
4. Створення умов для підвищення рівня успішності в головних видах діяльності (навчальної, виховної, фахової, комунікативної).
5. Вироблення соціально-ціннісних навичок відношення, поведінки, спілкування.
6. Підвищення рівня саморегуляції.
7. Формування позитивної життєвої і фахової перспектив, визначення шляхів самореалізації.

Зміст третього блока – професійно-технологічного, – вибудовувалося в контексті сучасного наукового уявлення про виховний процес і професійно-педагогічну майстерність.

У результаті програма модульного курсу “Адаптуючи технології” на рівні тема-

тичного плану набула такого вигляду.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

<i>ТЕМАТИКА ЗАНЯТЬ</i>	<i>Форма занять</i>	<i>К-ть годин</i>
ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИЙ БЛОК		
Розділ I. Цивілізація.	студія	1
Розділ II. Суб'єктність середовища проживання.	-/-	1
Розділ III. Духовність.	-/-	1
Розділ IV. Панування над природою людини.	-/-	1
Розділ V. Моральність.	-/-	1
Розділ VI. Індивідуальне "Я" людини.	-/-	1
ПСИХОЛОГІЧНИЙ БЛОК		
Розділ I. Діагностика особистості.	тренінг	2
Розділ II. Тренінг особистісного росту.	-/-	2
Розділ III. Тренінг міжособистісного спілкування.	-/-	2
Розділ IV. Тренінг професійно-педагогічного спілкування.	-/-	2
Розділ V. Створення психологічного клімату в групі.	-/-	2
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК		
Розділ I. Технологічний алгоритм знайомства.	студія	2
Розділ II. Технологія педагогічної оцінки.	-/-	2
Розділ III. Технологія педагогічного конфлікту.	-/-	2
Розділ IV. Інформативний вплив.	-/-	2
Розділ V. Технологія групової діяльності.	-/-	2
	УСЬОГО:	26 годин

На основі цієї програми був організований формуючий експеримент на базі Севастопольської філії Київського індустріально-педагогічного коледжу в 1997/98 навчальному році.

По закінченні експерименту, було проведено повторне вивчення процесу адаптації студентів.

Порівняльний аналіз даних, отриманих на основі графічного тесту про тенденцію і динаміку зміни самооцінки студентів I і III курсів після проведення формуючого експерименту дозволив сформулювати такий висновок: спостерігається стійка тенденція до підвищення самооцінки; середній показник розходжень у самооцінці між студентами I і III курсів зменшується в 5 разів.

Порівняльна характеристика результатів констатуючого і формуючого експериментів на I курсі

констатуючий експеримент

формуючий експеримент

7%

64%

“Я”	67%	28%
“Я”	26%	8%

Порівняльна характеристика результатів констатуючого і формуючого експериментів на III курсі

	констатуючий експеримент	формуючий експеримент
“Я”	62%	86%
“Я”	33%	13%
“Я”	5%	1%

Використання методики шкалування також підтвердило ріст самооцінки.

Порівняльна характеристика зміни самооцінки в ході експериментальної роботи в студентів I курсу

рівні самооцінки	констатуюч. експер.	формуюч. експер.
низький	53%	15%
середній	37%	17%
високий	10%	66%
завищений	0%	2%

Порівняльна характеристика зміни самооцінки в ході експериментальної роботи в студентів III курсу

рівні самооцінки	констатуюч. експер.	формуюч. експер.
низький	3%	2%
середній	27%	9%
високий	59%	75%
завищений	11%	14%

Повторне опитування студентів щодо того, чи відчувають вони труднощі в адап-

тації до педагогічного коледжу, протягом якого часу і до яких сфер діяльності зберігається відчуття труднощі виявив такі характеристики.

79% респондентів відповіли, що вони перестали відчувати труднощі в адаптації; інші 21% респондентів відзначили ситуативне відчуття труднощів в адаптації. Ні організація виховного процесу, ні колектив викладачів і їхньої вимоги, ні побутові сфери діяльності, ні колектив навчальної групи не сприймалися більше студентами як сфери, що викликають відчуття підвищеної тривожності. Основною проблемою для всіх студентів стає проблема фахового становлення, що в контексті нашого дослідження може розцінюватися як посилення мотивації до педагогічної діяльності.

Серед чинників, що утрудняють процес адаптації студенти як і раніше ставлять на перше місце чинник особливостей системи контролю й оцінки знань (35% замість 43% в констатуючому експерименті), на друге місце піднімається чинник відсутності навичок самостійно добувати навчальні знання (в констатуючому експерименті цей чинник знаходився на третій позиції). Психологічні особливості викладачів, як чинник що ускладнює процес адаптації, який займав в констатуючому експерименті другу позицію, після проведення формуючого експерименту опустився на найнижчу позначку в рейтингу студентів.

Виявлені на рівні констатуючого експерименту чинники, що сприяють процесу адаптації і розподілені нами на три групи (адміністративно-управлінські, особистісні, суб'єктивні) були підтверджені. Відчуття тимчасового періоду, протягом якого відбувається адаптація до педагогічного коледжу, скоротилося в середньому до одного місяця.

У процесі експерименту стало очевидно, що модульний курс “Адаптуючи технології” при його реалізації в педагогічному коледжі може бути розширений з тематики, але це можливо лише при збільшенні кількості годин, відведених на його вивчення.

Практичне впровадження модульного курсу “Адаптуючи технології” може відбуватися у двох напрямках: шляхом проведення спеціального модульного курсу, що складає з трьох позначених блоків; шляхом розгляду окремих блоків у процесі вивчення традиційних для педагогічного коледжу дисциплін – “Світова культура”, “Психологія”, “Педагогіка з основами педагогічної майстерності” та ін.

Крім цього були виявлені:

- методичні особливості викладання курсу: (розгляд теоретичних питань у прикладному ракурсі, широке використання на заняттях тренінгових форм, використання аудіовізуальних програм);

- специфіка проведення навчальних занять (емоційна розкутість учасників занять, зберігання індивідуальності, творчий характер діяльності);

- специфічні задачі курсу (моделювання життєвої реальності в контексті подолання життєвих труднощів й адаптації суб'єкта, вироблення аналітичного уміння, розвиток здібностей саморегуляції психічного стану студентів).

Перспективи дослідження. Подальший розвиток змісту модульного курсу “Адап-

туючи технології” доцільно робити по блоках:

- загальнокультурний блок може бути розширений за рахунок зміст етикету;
- психологічний блок – за рахунок психоаналітичних методик;
- професійно-технологічний блок, де в більшому ступені виробляється орієнтація на адаптацію до професії педагога, за рахунок таких складників технології, як створення виховних засобів, етичний захист, створення ситуації успіху та ін.

*Яворський С.Х.,
Південноукраїнський державний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського*

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВОДІННЮ АВТОМАШИН ОПЕРАТИВНОЇ СЛУЖБИ МВС

У вищих освітніх закладах системи МВС вже накопичений багатий досвід наукової організації навчально-виховного процесу. Вони невтомно продовжують пошук засобів подальшого удосконалення навчання і виховання курсантів і слухачів. Велика увага приділяється комплексним науковим дослідженням в галузі оптимізації змісту навчання, вдосконалення навчальних планів і програм, форм і методів навчання, підвищення методичної майстерності та наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу та ін.

Досягти максимальної ефективності у професійній підготовці міліціонерів оперативної служби неможливо без застосування особистісно орієнтованого підходу до навчання і впровадження на його основі нових педагогічних технологій.

Спеціальності системи МВС потребують від людини певних індивідуально-психологічних якостей: особливостей мислення, пам'яті, уваги, точної координації рухів. Це необхідно, перш за все, для спеціалістів так званого “оперативного типу”, головним змістом діяльності яких є керування машинами і технічними системами. Для багатьох з таких спеціалістів потрібний великий обсяг пам'яті та швидке переведення уваги, нормальне почуття кольору і т. ін. Ці якості погано компенсуються, важко тренуються і, тому, їх відсутність або слабка виявленість – пряме протипоказання під час відбору до навчання.

Головною метою навчання водіїв є оволодіння кожним курсантом системою понять і автоматизованих дій, необхідних для швидкого і безпомилкового прийняття рішень та їх чіткої реалізації в процесі керування автомобілем у різних дорожніх умовах. Але підготовка курсантів до водіння автомобілів оперативної служби передбачає не лише знання правил дорожнього руху і добрі практичні навички у керуванні машиною, а також уміння поводитися в нетипових, екстремальних ситуаціях. Надійність міліціонера-водія оперативної служби залежить від рівня його фаху і майстерності, які набуваються в процесі теоретичного і практичного навчання, шляхом накопичу-